

LJEVAK

Marina Šur Puhlovski / Ljubav

Središnji predmet kuhinje je starinski kredenac što ga je Josipov djed – trgovac – sklepa od dasaka sanduka, prije sto godina. Kredenac je izvorno bio obojen u svijetlo plavo – boja zidova zahoda - na što se naslagala prljavština, tako da je konačno bio samo prljav. Prljav izvana, prljav iznutra, godinama je bio spremište papira s brašnom, u koje se, prije prženja, uvalja riba. Ona, Lucija, takvo iskorišteno brašno baca, Josip ga, naviknut na štednju, čuva. «Godinama» znači za Lucijina dolaženja na otok... Jer ona na otoku nije oduvijek, niti stalno – poput Josipa – jednog je dana došla: automobilom iz glavnog grada... Na otoku boravi ljeti, samo sporadično zimi... Kad su se upoznali Josip je imao četrdeset i četiri, ona četrdeset i tri godine: još su bili mladi.

U trinaestoj godini Lucijinog dolaženja na otok Josip je konačno s kredencom odlučio nešto učiniti... Rastavio ga je, odnio u susjedno mjesto majstoru koji je dijelove potopio u bazenu s nekom tekućinom. Ova je s drva skinula bljutavu boju zahoda. Pojavile su se daske, neke s godovima. Josip je dijelove donio natrag kući, ošmirglao ih, pobajcao, prelakirao, ponovo složio... Tada je kredenac postao središnjim predmetom kuhinje, kako je rečeno na početku ove priče. Danas, kad je ukras iščeznuo iz života, takav kredenac nije moguće opisati... Njegovu ljepotu dokazuje nekoliko predmeta neophodnih u kuhinji: štednjak, hladnjak i sudoper, nepoznatih u vrijeme izrade kredenca. I oni su stari – najmanje četvrt stoljeća – no te su ih godine učinile samo ružnim. Ovdje su jer domaćin nema novaca zamijeniti ih drugim rugobama.

Spomenuta kuhinja ima bačvaste svodove. Do nje se dolazi kroz hodnik također bačvastih svodova. Kuhinja je zapravo udubljenje u hodniku koji se dalje nastavlja prema prostoru predsoblja. Hodnik je s predsobljem povezan masivnim drvenim vratima. Josip ta vrata nikad ne zatvara, otvorena su čak i zimi. Tada je u hodniku hladno, Lucija se tu smrzava. U predsoblje se iz hodnika silazi dvjema kamenim stubama, uglačanim od hodanja. Istim uglačanim kamenom prekriveni su hodnik i kuhinja. Pod u predsoblju obložen je crnim keramičkim pločicama s ornamentom, složenim na način da oblikuju goleme cvjetove. Ostali podovi u tinelu i po sobama pokriveni su daskama, također uglačanim od hodanja.

Predsoblje je puno vrata - za tinel, za sobe – njih ukupno tri, raznih veličina: za smočnicu, za kupaonicu sa zahodom...

Hodnik s kuhinjom povezuje dvije kuće, te promatran izvana nalikuje na most zatvoren zidovima s prozorima.

Zbog bačvastih svodova, kamenog poda i niskog stropa, kuhinja, po mišljenju Josipa, nalikuje na špilju.

Jedan od prozora na hodniku, onaj na ulicu – jer hodnik ima i prozore prema «dvoru» – otvara se na more...

More kroz njega bljesne, ne možeš ga se nagledati, misi Lucija.

Taj prozor kuću povezuje sa svijetom, uz njega je uvijek stolica. Odavde se vidi i kopneni dio otoka, dio sela smještenog na kopnu.

- Prvo je bilo izgrađeno ovo selo na otoku – rekao je Josip Luciji. – Ono na kopnu za mene je drugo selo.

Dva djela sela – kopneno i otočko – međusobno su povezana mostom.

Nekad je most bio drven, no poslije je taj srušen i sagrađen je današnji, željezni, koji se diže i spušta, «ružna grdosija», barem po mišljenju Josipa.

S prozora hodnika vidi se i neveliki park sa spomenikom pod borovima, smješten točno nasuprot Josipove kuće. Park je uspomena na Drugi svjetski rat i u njemu poginule mještane... Spomenik je toliko običan da mu se izgled zaboravlja koliko god se puta vidi. Rijetko tko zastane pročitati imena poginulih uklesanih na ploči, pogotovo nakon što je zemljom protutnjio Domovinski rat protiv države koja je podigla spomenik.

Na bijelom mramornom prostoru oko spomenika ljeti navečer okuplja se mladež. Rade što radi mladež – puše, piju, cerekaju se, očekuju.

Za lijepih dana Josip i Lucija vole sjediti uz prozor, promatrati mreškanje mora između dva kopna...

Ljuljanje barki...

Glasan prolazak mještana...

Gniježdenje ptica u udubinama kamena i ispod crjepova, vrabaca i golubova kroz sva godišnja doba, od proljeća do jeseni lastavica...

.....

...Već u svibnju čuju se lastavice kako klikću prije nego će se uvući u svoje rupe na počinak...

...Za vrućina na tom prozoru vjetar rashlađuje lice...

Josipova neudana teta Ida tu je provela život – svih sedamdeset godina.

Četrdeset od njih nije izlazila iz kuće.

Kuhinju s kredencom je od hodnika godinama odvajao zid, podignut da bi se u kuhinji zadržala toplina. Ozidana kuhinja zauzimala je tek oko devet kvadratnih metara, a ipak je bila okupljalište stanara i susjeda. Tu su kuhale Josipova baka, Cvijeta, Josipova teta, Ida, Josipova majka, Lea.

Teta je u kuhinji zamijenila svoju majku, a onda se brat, Jakov, ženio, u kuću doveo strankinju.

Josipova majka je udajom okupirala tetinu kuhinju, uvodeći u nju svoje nenasnosne navike strankinje.

Teta je voljela zračnost, majka se bojala propuha.

Teta je vječno otvarala prozore na kući, majka ih je vječno zatvarala.

- Teta je posuđe prala odmah nakon objeda, majka bi ga nastojala ostaviti za sutra; sakrila bi ga u pećnicu – pripovijedao je Josip Luciji.

Josipov otac, Jakov, uživao je u njihovim prepirkama, potajno ih snimao na magnetofon. Kad bi se žene primirile puštao bi im vrpcu da slušaju...

«Uvijek je bio na strani svoje sestre, nikad žene», rekao je Josip Luciji. «Zbog toga je majka ludila».

U dobi od tri godine Josipovo mjesto u kuhinji bilo je u kamenom slivniku ugrađenom ispod prozora. Tu je sjedio poput kralja, okružen mnoštvom žena...

U kuhinji ih se znalo okupiti desetak, bilo ih je posvuda.

Gdje su samo stale? , pitala se Lucija.

Josip je slivnik srušio s nekih pedeset godina, jednostavno ga zazidavši. Na to mjesto se sada odlaže oprano posuđe...

Zid prema hodniku Josip je srušio pet godina kasnije, ovog proljeća, kad se prihvatio i uređivanja kredenca. Time je prostor vraćen svom izvornom obliku, kakav je bio zamišljen kad je kuća sagrađena – prije tri stoljeća.

Josip je bio miljenik svoje neudate tete Ide.

S osamnaest godina važio je za najljepšeg mladića na otoku, nalik kipu Apolona iz muzeja u Ateni. Drugi su nalazili sličnosti s Michelangelovim kipom Davida, pričao je Josip Luciji. Kosa, i danas gusta poput runa, prelijevala se svijetlo smeđe, kako se vidi na fotografijama. Šišanjem se postiže njezin savršen pad kao na slikama manekena iz žurnala. Ravnina nosa zadivljivala je svakog tko bi je vidio. Oči su mu tople boje meda – časomice zelene - obrubljene tamnim trepavicama. I danas je tanak, visok, dobro oblikovanih mišića, učvršćenih tjelovježbom.

Teta bi nećaku za objed pripremala više jela – ne samo jedno – ispunjajući svakodnevni stol mnoštvom malih zdjela. Kuhala je raznovrsnije nego Josipova majka, sklona jednostavnijoj kuhinji. Osim toga je šivala.

- Dok bi kuhala objed bila bi sva znojna – pričao je Josip Luciji.

Josip je teti lovio ribe, lignje, školjke, iako teta sama nije jela skoro ništa. Samo se žalila na vrućinu u kuhinji.

Josip je znao da njegova teta pije. Pila je konjak, rakiju, što bi već imala. Potezala je iz boce što ju je skrivala po kući, točno pamteći mjesto gdje bi je gurnula. Zbog pića se znojila, bilo joj je neprekidno «vruće». Otvarala bi prozore protiv Josipove majke, kojoj se nesreća njene zaove prema njoj činila ništavna.

Zimi par spava u srednjoj sobi stana, veličinom između velike i male u bračnom krevetu s izrezbarenim uzglavljem, alt deutsch stila - kao i sav namještaj u kući - u kojem se Josip rodio.

- Jedino ti još spavaš u krevetu u kojem si se rodio - zna mu reći Lucija.

Namještaj je u kuću donio Josipov djedov, Josip, uoči vjenčanja s Josipovom bakom Cvijetom. Uz namještaj je dopremljena i slika „Svete obitelji“, kombinacija drva i plastike u drvenom okviru. Slika i danas visi iznad uzglavlja kreveta, samo što joj je staklo napuklo...

Sveta obitelj izgledala bi poput otočkih težaka da Isusov otac nije pustio bradu, uredno podšišanu po modi tadašnjeg vremena.

U okvir te slike Josip je utaknuo Lucijinu fotografiju snimljenu treće godine njenog dolaženja na otok. Na toj fotografiji Lucija je odjevena u mornarsku haljinu za plažu, koju je nosila kad ju je Josip upoznao. Ta se haljina u međuvremenu raspala. Lucija ju je zadnji put vidjela u obliku krpe kojom je čistačica laštala njen smeđi kuhinjski namještaj.

Za posjete Lucije Josip spava do zida, Lucija uz noćni ormarić, opskrbljen starinskom svjetiljkom s bijelim keramičkim sjenilom. Sjenilo je ukrašeno motivom stručka cvijeća.

Noću Lucija pali lampu i čita, remeteći Josipove snove.

U sobi se još nalazi ormar za odjeću – također s ukrasom, nalik kruni, na vrhu – komoda za robu, te komoda s ogledalom pokrivena mramornom pločom.

Nikada ni jedno ogledalo – a ogledala se u njih bezbroj – nije Luciju prikazivalo u privlačnijem obliku od ogledala u Josipovoj spavaćoj sobi...

.....

...Briše joj bore, smanjuje kile, glača neravnine na trbuhu i bokovima. U tom ogledalu joj lice i danas sjaji svježinom. Svaki put kad se pogledala u to čarobno ogledalo mora se osmjehnuti – pa postaje još ljepša. Na mramornoj ploči na kojoj je nekad stajao lavor i bokal s vodom, Lucija drži pribor za svoju kozmetiku: kreme, šminku, lak za kosu, parfem...

U okviru ogledala koje Luciju svakodnevno čini kraljicom, Josip je također utaknuo dvije njene fotografije, snimljene u vrijeme kad su se upoznali.

Fotografije su napravljene na jesen.

Josip i Lucija upoznali su se ljeti.

Na fotografijama je Lucija još crna od sunčanja, ali je od ljeta promijenila frizuru: to ljeta kosa joj se kovrčala; na jesen ju je izravnala.

Uspoređujući svoj lik u ogledalu s onim s fotografije Lucija je zaključila da «uopće nije ostarjela». «Ili samo malo», dodala je.

Josip se s tim složio.

Josip je Luciju upoznao pred svojom kućom, zaustavivši se pozdraviti susjedu, Irenu, čija se kuća nalazi ni minutu od njegove.

Lucija je te godine prvi put ljebovala kod Irene, iako se družo od zadnjeg razreda gimnazije, kad je Lucija, zbog netrpeljivosti s razrednicom – nastavnicom književnosti, što je poslije studirala – pred maturu promijenila školu.

Irena se ni danas ne može načuditi odvažnosti Lucijinog ulaska u razred.

- Ušla si gledajući drsko po razredu – zna se prisjećati – u uskom kostimu, našminkana, izblajhane kose! Ni jedna od nas nije se još farbala!

- Ja sam Lucija – predstavila si se, gledajući gomili u oči, što se ona, Irena nikad ne bi usudila.

„Strašljiva je, nesretna, smatra se neprivlačnom“, pričati će Josipu Lucija.

„Mučila ju je majka, sestra, pošto se udala, muž, Petar.“

Lucijini odnosi s tim mužem nisu bili dobri još otkako se Irena počela žaliti na svoj brak – ni tri godine pošto se udala – najavljivati rastavu, a Lucija je u tome podržala.

Taj muž je i razlog da je u kuću na moru – naslijeđe njegovih roditelja – Irena Luciju pozvala tek nakon četvrt stoljeća druženja, kad je zbog rata obustavljeno masovno ljetovanje na moru.

Irenini svekar i svekrva bojali su se ići, sestra također, pa je Irena pozvala Luciju.

A Lucija se odazvala.

Kad su u srpnju 1991. Irena i Lucija odlučila ići na more, svi su ih odgovarali...

Lude ste, govorili su, rat samo što nije počeo; nitko pametan više ne ide na more... A vodite i djecu!

I Lucijin suprug, Arsen, odgovarao ju je od odlaska, premda ga je to jedva zanimalo: bavio se svojim poslovima, ljubavnicom, kockom...

Lucija se sjećala ljetovanja dvije godine ranije, daleko na jugu, Pelješcu kad je prvi put osvanulo prazno srpsko turističko naselje. Te prazne nastambe su ljeto činile pomalo sablasnim, iako je na moru i dalje bilo ljudi.

Ovog ljeta na putu do otoka nisu susrele gotovo nikoga.

„Dva tri automobila, sve mjesne registracije, na cesti koja je nekad bila zatrpana vozilima, bili su isto što i ništa“, pričala je Josipu Lucija.

„Kuće za odmor uz more, njih stotine, zjapile su prazne kao i cesta kojom smo vozile. Sa sobom smo na put ponijele hranu – francusku salatu, prženo meso, voće – i sišle u vrt neke vile pojesti tu hranu. Bila je to prekrasna vila, s

kamenim stolom u vrtu, pod strehom smo pronašle stolice... Osjećale smo se kraljevski u toj tuđoj vili, napuštenoj od njihovih vlasnika“.

Takve su vile dotad gledale samo odozgo, sa ceste, divile se njihovim vrtovima.... Sad su sjedile i uživale u jednom od tih vrtova, smijale se kao lude...

Bilo je lovora, ružmarina, prekrasnih agava...

Bilo je cvijeća kojem Lucija nije znala ime, ali znala se diviti.

Djeca su se okupala na vlastitoj maloj plaži.

„Nismo shvaćale da je rat već počeo, da bi se trebale bojati... Trebale smo urlati od straha, a mi smo urlale od smijeha... Nikad u životu nismo ljepše putovale, niti se bolje zabavljale... Kao kakve posvećene lude“, znala bi reći Lucija.

Prijašnjih ljeta se Josip nikad nije rukovao s Irenom, niti bi je što pitao, samo bi je pozdravio... Sad je napravio iznimku, pružio joj ruku, raspitao se o njenoj obitelji. Pri tom je gledao Luciju - s kojom se također rukovao - rekao joj svoje ime.

Lucija se tog susreta nikad nije uspjela sjetiti...

.....

...U mislima se kreće svojim putem po otoku, dospijeva do zaustavljanja ispred Josipove kuće, gdje je nekog upoznala, nekom pružila ruku... Nekog, ne Josipa. U svom sjećanju Josipa je susrela na samo, možda isto poslijepodne ili dan kasnije, malo dalje od mjesta na kojem on tvrdi da su se upoznali....

.....

...Na sebi ima mornarsku haljinu na bijelo plave pruge, kroj koje slijedi izgled njenog tijela, ne novu, već malo iznošenu, u kojoj se osjeća ugodno... Ide u selo, ne očekujući ništa, četrdesettrogodišnjakinja, punija, vječno napola odsutna, kad se iznenada suočava s ljepotom, koju nije očekivala, nije joj se više ni nadala...

...Josip joj se pojavio pred očima sa svojim neshvatljivo lijepim licem, u izlizanim trapericama, premalenoj pastelnoj majici...

Luciju je podsjetio na Mornara.